

**ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА СЧЕТОВОДНАТА
ИНФОРМАЦИОННА СИСТЕМА НА ПУБЛИЧНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ,
РЕГИСТРИРАНИ НА БФБ**

Проф. д-р Атанас Атанасов¹, a.atanasov@uni-svishtov.bg
Катедра „Счетоводна отчетност“
СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Доц. д-р Галина Чиприянова, g.chipriyanova@uni-svishtov.bg
Катедра „Счетоводна отчетност“
СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Докторант Десислава Александрова, d010122285@uni-svishtov.bg
Катедра „Счетоводна отчетност“
СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Резюме: Значението на счетоводната система на публичните предприятия, регистрирани на БФБ, в своя интегритет е от основно значение за икономическото и финансовото развитие на страната. Тя изпълнява ключова роля в управлението на тези предприятия, взаимоотношенията им с инвеститорите и обществото, както и в управлението на риска и съответствието с регулаторните изисквания. С настоящото изследване се цели да се идентифицират специфичните характеристики на счетоводството за предприятията от обществен интерес. В разработката се решават следните задачи: 1) изследвани са изискванията за отчетност и прозрачност в контекста на усъвършенстване на счетоводната им практика; 2) обърнато е особено внимание на етиката в рамките на функционирането на счетоводната информационна система (СИС) при управлението на предприятията от обществен интерес; 3) извършен е обзор на отчитането на предприятията във връзка с устойчивостта. В разработката се защитава тезата, че ефективната и ефикасна счетоводна система способства за устойчивост и успех в дейността на публичните предприятия и за повишаване доверието в инвестиционната среда на страната.

Ключови думи: публични предприятия, регистрирани на БФБ, счетоводна информационна система (СИС), регулации, екологична и социална отчетност

JEL: M41

DOI: <https://doi.org/10.58861/tae.di.2024.3.01>

¹ Разпределението на приноса на авторите е, както следва: проф. д-р Атанас Атанасов – резюме на български език и заключение; доц. д-р Галина Чиприянова – резюме на английски език и въведение; докторант Десислава Александрова – т. 1 и 2.

**CHALLENGES IN THE DEVELOPMENT OF THE ACCOUNTING
INFORMATION SYSTEM OF PUBLIC ENTERPRISES LISTED ON THE
BSE**

Prof. Atanas Atanasov, PhD, a.atanasov@uni-svishtov.bg
Department of Accounting
Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, PhD, g.chipriyanova@uni-svishtov.bg
Department of Accounting
Tsenov Academy of Economics – Svishtov

PhD Student Desislava Aleksandrova, d010122285@uni-svishtov.bg
Department of Accounting
Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Abstract: The significance of the accounting system of public enterprises listed on the BSE, in its entirety, is of fundamental importance for the economic and financial development of the country. It plays a key role in the management of these enterprises, their relationships with investors and society, as well as in risk management and compliance with regulatory requirements. This study aims to identify the specific characteristics of accounting for enterprises of public interest. The following tasks are addressed in the paper: 1) the requirements for accountability and transparency in the context of improving their accounting practices are examined; 2) special attention is paid to ethics within the functioning of the accounting information system (AIS) in the management of the enterprise of public interest; 3) a review of the reporting of enterprises in relation to sustainability is carried out. The thesis defended in the paper is that an effective and efficient accounting system contributes to the sustainability and success of public enterprises and enhances trust in the investment environment of the country.

Key words: public enterprises listed on the BSE, accounting information system (AIS), regulations, environmental and social reporting

JEL: M41

DOI: <https://doi.org/10.58861/tae.di.2024.3.01>

**ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА СЧЕТОВОДНАТА
ИНФОРМАЦИОННА СИСТЕМА НА ПУБЛИЧНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ,
РЕГИСТРИРАНИ НА БФБ**

Проф. д-р Атанас Атанасов, a.atanasov@uni-svishtov.bg
Катедра „Счетоводна отчетност“
СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Доц. д-р Галина Чиприянова, g.chipriyanova@uni-svishtov.bg
Катедра „Счетоводна отчетност“
СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Докторант Десислава Александрова, d010122285@uni-svishtov.bg
Катедра „Счетоводна отчетност“
СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Въведение

Счетоводната система на публичните предприятия, регистрирани на БФБ, се характеризира с особености от разнороден характер, в т.ч.: отражението на регистрирането на тези предприятия на БФБ върху същността, съдържанието и задачите на счетоводното отчитане; счетоводната политика на предприятията от обществен интерес като ефективно средство за тяхното управление; отчетите за регулаторни цели и за разкриването на информация; функциите на счетоводството в системата на управление и много други.

Актуалността на настоящото изследване е продиктувана от предизвикателствата, пред които са изправени публичните предприятия, регистрирани на БФБ като инвестиционен интерес, строги регулации, етични аспекти, екологични и социални отговорности. Те налагат строго съобразяване с нормативни актове и търсене на адекватни подходи и решения по отношение на техника, технология и организация на счетоводния процес. Тези предприятия са ориентирани към непрекъснато подобряване на отчетността, прозрачността, контрола и управлението на риска, за да изграждат и поддържат доверие сред заинтересованите среди. Освен това, по пътя към екологичен преход и дигитализация, адаптирането на публичните предприятия, регистрирани на БФБ, към новите изисквания е от изключителна важност в контекста на идентифицирането на възможности за иновации и устойчиво развитие.

Целта на настоящата разработка е да се идентифицират специфичните характеристики на счетоводството за предприятията от обществен интерес.

Обект на изследване са публичните предприятия, регистрирани на БФБ, а предмет – актуалните измерения на техните счетоводни информационни системи.

Изследователската теза е, че ефективната и ефикасна счетоводна система способства за устойчивост и успех в дейността на публичните предприятия и за повишаване доверието в инвестиционната среда на страната.

Методологията предполага прилагане на инструментариума на контент-анализа и синтеза, индуктивни и дедуктивни методи.

1. Специфични характеристики на счетоводството за предприятията от обществен интерес

Счетоводството на публичните предприятия се характеризира с определени различия спрямо това на непубличните по няколко важни аспекта, следствие от специфичните изисквания, на които представителите на първата категория са подложени. Едни от най-съществените разлики включват: (Alawaqleh, 2017, 10 (6))

1. *Отчетност и прозрачност.* Предприятията от обществен интерес са подложени на по-строги изисквания за отчетност и прозрачност поради своята значимост за обществото и инвеститорите. Те често са задължени да представят по-подробни финансови отчети и да разкриват по-широк спектър от информация за своята дейност и управленски практики, което води до по-сложна счетоводна организация.
2. *Регулаторен надзор и контрол.* Публичните предприятия са подложени на по-строг надзор и контрол от регулаторни органи и борсови комисии. Това включва изисквания за съставяне на отчети в съответствие с определени стандарти, като например МСФО или стандартите на местната фондова борса. Счетоводната практика на предприятията от обществен интерес трябва да отговаря на тези изисквания и да бъде подложена на внимателен ревизионен процес.
3. *Регулация на вътрешния контрол и управление на риска.* Публичните компании са често задължени да имат по-развити системи за вътрешен контрол и управление на риска, за да се гарантира тяхното ефективно функциониране, както и защитата на интересите на акционерите и обществото. Тези системи изискват по-добро документиране и следене на финансовите процеси и са съпътствани от специфични счетоводни процедури и подходи.
4. *Изисквания за справяне с екологичната и социалната отчетност.* Предприятията от обществен интерес често са подложени на изисквания за отчитане/докладване на своите екологични и социални аспекти на дейността. Това включва разкриване на информация за корпоративната социална отговорност (КСО), екологичните въздействия и устойчивото развитие. Счетоводството за тези предприятия трябва да включва специфични процедури за отчитане на тези аспекти на дейността им.

В общ план счетоводството на предприятия, регистрирани на БФБ, е подложено на по-строги регулации и изисквания в сравнение с непубличните компании поради тяхната значимост и влияние върху обществото и икономиката. Това изисква отчетност и управление, които отразяват високи стандарти на прозрачност, отговорност и етика.

Финансовите отчети на предприятията от обществен интерес се съставят в съответствие с МСФО, разработени и публикувани от СМСС и приети от Европейския съюз (МСФО, приети от ЕС).²

Прозрачността и отчетността са от съществено значение за публичните предприятия, тъй като те играят ролята на ключови участници в икономиката и обществото. Самите те са предмет на голям обществен интерес и са изложени на

² По смисъла на параграф 1, точка 8 от Допълнителните разпоредби на Закона за счетоводството, приложим в България, терминът „МСФО, приети от ЕС“ представляват Международните счетоводни стандарти (МСС), приети в съответствие с Регламент (ЕО) 1606/2002 на Европейския парламент и на Съвета. (Закон за счетоводството. Обн. ДВ. бр.95 от 8 Декември 2015г., изм. и доп. ДВ. бр.105 от 19 Декември 2023 г.)

по-голям надзор и внимание от страна на акционерите, инвеститорите, регулаторите и обществото като цяло. Затова прозрачността и отчетността в тяхната дейност са подчертано важни и способстват за:

- *Доверие и легитимност.* Прозрачността и отчетността създават основата за доверие и легитимност на публичните предприятия в представата на техните акционери и на обществото. Когато предприятието представя ясна и достоверна информация за своите финансови резултати, имущество, дейност и стратегия, то укрепва доверието на своите заинтересовани страни и създава увереност в управлението си.
- *Инвестиционна привлекателност.* Инвеститорите търсят ясна и надеждна информация, за да вземат информирани инвестиционни решения. Когато предприятието представя прозрачни и достоверни отчети, то става по-привлекателно за инвестиции и може да привлече значително повече финансови ресурси.
- *Регулаторно съответствие.* Публичните предприятия са задължени да представят финансови отчети и информация в съответствие със законовите и регулаторни изисквания, което е предпоставка за наличие на нормативно обоснована счетоводна практика и прозрачност.
- *Реагиране на обществените очаквания.* Обществото все по-често изисква по-голяма отчетност и откритост от страна на бизнеса по отношение на социалната отговорност, екологичните въпроси и етичното поведение. Прозрачната и отчетна дейност на предприятието му позволява да удовлетвори тези очаквания и да изгради позитивна обществена репутация.

За да отговорят по-пълно на тези изисквания за прозрачност и отчетност, публичните предприятия се адаптират чрез внедряване на по-строги вътрешни контролни механизми, разработване на по-детайлни политики за докладване и разкриване на информация, както и усъвършенстване на счетоводната практика. Тези усилия включват също така приемането на нови стандарти и изменения в международните счетоводни практики.

2. Етични аспекти, екологична и социална отчетност

След приемането на изискванията за оповестяване на нефинансова информация от някои предприятия в Европейския съюз, в сила от 1 януари 2017 г., бяха извършени много изследвания, които показаха, че действащите правила не са достатъчни за съставяне на уместни, достоверни и съпоставими нефинансови отчети. Чрез тях не може да се установят рисковете за устойчивостта, на които са изложени предприятията, както и тяхното въздействие върху хората и околната среда. Ето защо бяха предприети мерки за подобряване на отчетността. (Вейсел, 2023, бр. 2)

2.1. За етиката в счетоводството на листваните на БФБ публични предприятия

Етиката в рамките на функционирането на СИС е от особена важност при управлението на предприятието от обществен интерес, като влияе на неговата репутация, доверието на заинтересованите страни и устойчивото му развитие. Някои от начините, по които етиката влияе на управлението на предприятието от обществен интерес са, както следва:

➤ **Интегритет и доверие.** Етичното поведение в счетоводната дейност способства за установяването на високи стандарти за интегритет и доверие във

финансовата отчетност и управлението на предприятието. Когато счетоводството се извършва с честност, точност и прозрачност, това укрепва доверието на заинтересованите страни и подпомага развитието на дългосрочни и взаимноизгодни отношения.

➤ **Законност и съответствие.** Етичното счетоводство включва съобразяване със законите, регулациите и стандартите, които регулират финансовото отчитане и докладване на предприятията от обществен интерес. Спазването на законността и съответствието със счетоводните стандарти поддържат устойчивостта и легитимността на бизнеса и го предпазват от риска от правни и репутационни проблеми.

➤ **Отговорност и прозрачност.** Етичното счетоводство се основава на принципа на отговорност и прозрачност към заинтересованите страни, като подпомага отчетността на финансовата информация и докладването за социалната отчетност. Чрез осигуряване на ясна и достоверна информация за финансовото състояние и резултатите от дейността на предприятието, етичното счетоводство поддържа откритост и отговорност в управлението на бизнеса и укрепва връзката между предприятието и заинтересованите страни.

➤ **Социална отчетност и устойчиво развитие.** Етичното счетоводство включва и обмисляне на социалните и екологичните аспекти на бизнес операциите и тяхното отчитане в рамките на социалната отчетност. Това подпомага управлението на предприятието да осъществява своята социална отговорност и да допринася за устойчивото развитие на обществото.

Етичният подход при счетоводството не само спомага за справяне с юридическите и регулаторни изисквания, но и за изграждането на дългосрочна стойност и доверие в предприятието. Това се явява като основен елемент на успешното управление на предприятието от обществен интерес и подпомага неговото устойчиво развитие и растеж.

2.2. Относно отчитането на предприятията във връзка с устойчивостта

„С новите правила повече предприятия ще се отчитат за въздействието си върху обществото и ще бъдат насочени към икономика, която е от полза за хората и за околната среда. Данните за екологичния и обществения отпечатък ще са публично достъпни за всеки, който се интересува от този въпрос.“ (Сикела, 2022)

В тази връзка е удачно да се отбележи 2023 г., която е особено важна година за отчитането по член 8 от Регламента за таксономията (РТ) (ЕС, Регламент (ЕС) 2020/852 на Европейския парламент и на Съвета от 18 юни 2020 година за създаване на рамка за улесняване на устойчивите инвестиции и за изменение на Регламент (ЕС) 2019/2088, 2020), тъй като през 2022 г. за първи път от нефинансовите предприятия се изисква да оповестяват не само допустимостта на дейността си спрямо таксономията, но и привеждането в съответствие с таксономията на своите икономически дейности спрямо целите за смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към него, включително предвидените оповестявания в допълнителния делегиран акт за климата - Делегиран регламент (ЕС) 2022/1214. (ЕС, Делегиран регламент (ЕС) 2022/1214 на Комисията от 9 март 2022 година за изменение на Делегиран регламент (ЕС) 2021/2139 по отношение на икономическите дейности в някои сектори на енергетиката и на Делегиран регламент (ЕС) 2021/2178, 2022).

Различни регулаторни инстанции и потребители на нефинансова информация изразяват значителен интерес към проблемите, свързани с

изменението на климата. В рамките на ЕС беше приета Европейската зелена сделка, насочена към прехода към по-устойчива икономическа и финансова система. Следващата стъпка в този процес е въвеждането на подробни изисквания за отчитане на климатичните промени като част от европейските стандарти за отчитане на устойчивостта, в съответствие с предстоящата Директива относно отчитането на предприятията във връзка с устойчивостта.

Очакванията както на потребителите, така и на регулаторните органи, са за по-голяма прозрачност от страна на компаниите във връзка с климатичните въпроси. Изготвените планове за преход следва да бъдат реалистични и да обясняват какви цели са определени и при какъв сценарий са разработени, както и как емитентът възнамерява да ги постигне. Информацията, предоставена от компаниите, трябва да бъде конкретна, като обхваща използвания референтен сценарий, предвидени средства за осъществяване на плана за преход (като промени във веригите на доставки или активите), ресурсите, които ще бъдат отделени за това, и предизвикателствата, които могат да възникнат по пътя към постигането на целите.

Като продължение на горепосоченото, пакетът от мерки, в сила от 1.01.2022 г., в контекста на Зелената сделка включва:

- Регламент (ЕС) 2020/852 на ЕП и на Съвета от 18 юни 2020 г.³ за създаване на рамка за улесняване на устойчивите инвестиции и за изменение на Регламент (ЕС) 2019/2088 по отношение на екологичните цели, посочени в чл. 9, буква „в“ от Регламент (ЕС) 2020/852 на ЕП и на Съвета от 18 юни 2020 г., за създаване на рамка за улесняване на устойчивите инвестиции и за изменение на Регламент (ЕС) 2019/2088 по отношение на екологичните цели;
- Делегиран регламент (ЕС) 2021/2178 на ЕК от 6 юли 2021 г.⁴ за допълнение на Регламент (ЕС) 2020/852 на ЕП и на Съвета чрез

³ Регламент (ЕС) 2020/852, който се отнася до създаването на рамка за улесняване на устойчивите инвестиции, въвежда определени критерии за определяне дали дадена икономическа дейност може да се разглежда като екологично устойчива. Тези критерии се прилагат по отношение на различни аспекти на финансовия пазар, включително участниците на финансовите пазари, емитентите и предприятията, задължени да публикуват нефинансови декларации съгласно директивата за отчитане на предприятията във връзка с устойчивостта. Регламентът въвежда и легална дефиниция за 23 термина, свързани с устойчивото развитие, както и четири критерия за класифициране на икономическите дейности като екологично устойчиви. Тези критерии включват допринасянето за екологичните цели, избягването на значителни вреди за екологичните цели, съответствие с минимални гаранции и отговаряне на технически критерии за проверка, определени от Комисията. Държавите-членки трябва да приложат тези критерии за определяне дали дадена икономическа дейност се квалифицира като екологично устойчива, като включат необходимата прозрачност за екологично устойчивите инвестиции в предоговорното оповестяване на информация и в периодичните доклади. Тези изисквания за прозрачност обхващат както екологично устойчивите инвестиции, така и други финансови продукти, които може да включват стимули за екологични характеристики. Също така, предоставяната информация в нефинансовите декларации трябва да включва дела на оборота, който произтича от продукти или услуги, свързани с икономически дейности, квалифицирани като екологично устойчиви, както и дела на капиталовите и оперативните разходи, свързани с активи или процеси, квалифицирани като екологично устойчиви.

⁴ Делегираният регламент (ЕС) 2021/2178 на Комисията допълва Регламент (ЕС) 2020/852 и определя съдържанието и представянето на информацията, която трябва да се оповестява от предприятията, обхванати от член 19а или 29а на Директива 2013/34/ЕС, по отношение на екологично устойчивите икономически дейности. Той също така установява методиката за изпълнение на това задължение за оповестяване.

определяне на съдържанието и представянето на информацията, която трябва да бъде оповестявана от предприятията, обхванати от член 19а или 29а от Директива 2013/34/ЕС, по отношение на екологично устойчивите икономически дейности и чрез определяне на методиката за изпълнение на това задължение за оповестяване;

- Делегиран регламент (ЕС) 2022/1288 на ЕК от 6 април 2022 г.⁵ за допълнение на Регламент (ЕС) 2019/2088 на ЕП и на Съвета по отношение на регулаторните технически стандарти, с които се определят подробно съдържанието и начинът на представяне на информацията във връзка с принципа за ненасяне на значителни вреди и се определят съдържанието, методиките и представянето на информацията във връзка с показателите за устойчивост и неблагоприятните въздействия върху устойчивостта.

Въвеждането на Стандартите за отчитане на устойчивостта ESRS (Environmental, Social and Governance Reporting Standards – ESG Reporting Standards)⁶ е важно за управлението на предприятията от обществен интерес.

Регламентът определя кръга на лицата, които са задължени да оповестяват информацията. Това включва нефинансови предприятия, дружества, управляващи активи, кредитни институции, инвестиционни посредници, застрахователни и презастрахователни предприятия.

Освен това регламентът определя вида и формата на оповестяваната информация, като предоставя приложения към него, които са част от регламентната рамка.

⁵ Делегираният регламент (ЕС) 2021/1288 на Комисията, който допълва Регламент (ЕС) 2019/2088, има за цел да гарантира, че информацията, свързана с устойчивостта в сектора на финансовите услуги, е ясна, кратка и леснодостъпна, с цел да се осигури на крайните инвеститори възможност да вземат информирани решения. Крайните инвеститори трябва да имат достъп до надеждни данни, които могат да използват и анализират своевременно и ефективно. Съдържанието и начинът на представяне на оповестяваната информация следва да предоставят изчерпателна представа за характеристиките на финансовите продукти, чийто референтен бенчмарк е набор от индекси. Информацията, предоставена от участниците на финансовите пазари и финансовите консултанти, следва да обхване както преките, така и непреките инвестиции в активи и да бъде лесно съпоставима. В този контекст, регламентът въвежда регулаторни технически стандарти, определящи съдържанието и начина на представяне на информацията във връзка с принципа за предотвратяване нанасянето на значителни вреди. Освен това съдържанието, методиките и представянето на информацията за устойчивост и неблагоприятните въздействия върху устойчивостта се определят подробно, както и съдържанието и представянето на информацията във връзка с рекламирането на екологични или социални характеристики и целите за устойчиви инвестиции. Този регламент въвежда и общи принципи за представянето на информацията в предоговорни документи, уебсайтове и периодични доклади.

⁶ Стандартите за отчитане на устойчивостта (ESRS) представляват набор от стандартизирани правила и процедури, които определят начина, по който предприятията трябва да отчитат информация за своите устойчиви практики и резултати във финансовите си отчети. ESRS се използват, за да се осигури по-добра прозрачност и отчетност по отношение на екологичните, социалните и управленските аспекти на дейността на предприятията. ESRS обикновено включват следните основни елементи:

- *Цели и обхват.* Установяване на общите цели и обхват на отчитането на устойчивостта за конкретното предприятие.
- *Показатели за устойчивост.* Идентифициране на ключовите показатели за устойчивост, които трябва да бъдат отчитани, включително екологични, социални и управленски показатели.
- *Изисквания за отчитане.* Определяне на изискванията за отчитане на информацията за устойчивост, включително методи за измерване и представяне на данните.
- *Докладване.* Установяване на процедури за докладване на информацията за устойчивост във финансовите отчети, както и в други документи и доклади на предприятието.
- *Одит и независимост.* Определяне на процедури за одит на отчитаната информация за устойчивост от независими одитори или организации.

Тези стандарти представляват формален набор от правила и процедури, които целят да гарантират систематично и прозрачно отчитане на устойчивостта във финансовите доклади на предприятията. Целта им е да осигурят рамка, която да подпомага инвеститорите и други заинтересовани страни с ключова информация.

ESRS предоставят инструмент за управление и отчитане на различни аспекти на устойчивостта, които са от изключително значение за предприятията от обществен интерес. Тези аспекти включват екологични, социални и управленски фактори. Чрез ESRS предприятията изграждат по-добро разбиране за техните въздействия върху околната среда, обществото и управлението си, като същевременно се стремят към постигане на по-устойчиви икономически резултати.

Една от ключовите функции на ESRS в управлението на предприятията от обществен интерес е да осигури по-голяма видимост и отчетност относно техните устойчиви практики и резултати. Чрез систематичното докладване на информацията в съответствие с ESRS, предприятията установяват прозрачност и доверие сред своите заинтересовани страни, което е от съществено значение за успешното им функциониране.

Освен това ESRS предоставят стандартизиран подход за отчитане на устойчивостта, което позволява на предприятията да сравняват своите показатели с тези на други предприятия и да измерват своите постижения във времето. Това не само им позволява да оценят своята производителност и напредък, но и им помага да идентифицират области за подобрене и да постигнат по-високи стандарти на устойчивост.

Внедряването на ESRS в счетоводната система на предприятията от обществен интерес може да се допълни с използването на стандартите за отчитане на устойчивостта, установени от Global Reporting Initiative (GRI)⁷. Като приложение на GRI стандартите, тези предприятия могат да предоставят по-широк и подробен обхват на своите устойчиви практики и постижения, което

-
- *Съответствие и регулаторни изисквания.* Установяване на начините за съответствие с регулаторните изисквания и стандарти за отчитане на устойчивост.

ESRS се разработват обикновено от международни организации, регулатори или други заинтересовани страни и се прилагат от предприятия по целия свят. Те имат за цел да стандартизират и подобрят качеството на отчитането на устойчивостта, като по този начин се улеснява сравнимостта и прозрачността на информацията за устойчивост за различните предприятия и инвеститори.

⁷ Global Reporting Initiative (GRI) е неправителствена организация, основана през 1997 г., която разработва и популяризира стандарти за отчитане на устойчивостта. Те са набор от принципи и насоки за отчитане на различни аспекти на устойчивото предприемачество, включително социални, екологични и икономически въпроси. Уникалността на GRI се проявява в следните аспекти:

1. *Широк обхват.* GRI стандартите включват множество теми и показатели, което позволява на предприятията да изготвят изчерпателни и детайлни отчети за техните устойчиви практики и въздействие върху околната среда, обществото и икономиката.
2. *Стандартизация.* GRI предоставя стандартизиран подход към отчитането на устойчивостта, който позволява на организациите да сравняват своите резултати и да съпоставят своите практики с тези на други предприятия.
3. *Принцип на материалност.* GRI насърчава организациите да отчитат само тези аспекти на устойчивостта, които са съществени за тяхната дейност и имат значително въздействие върху техните заинтересовани страни.
4. *Принцип на многовариативност.* GRI признава различните потребности и очаквания на заинтересованите страни и насърчава организациите да отчитат информацията, която е значима за тях.

може да увеличи тяхната привлекателност за инвеститорите. Срещу това, ESG (Environmental, Social and Governance) се отнася до факторите, които оценяват устойчивостта и етичното поведение на дадено предприятие. Някои от сходствата и различията са представени в табл. 1.

Таблица 1. Сравнителна характеристика на GRI и ESG

Сходства между GRI и ESG	Различия между GRI и ESG
<p>И двата подхода се фокусират върху устойчивостта и включват екологични, социални и управленски аспекти. Използват се за оценка на ефективността на предприятията в контекста на устойчиво предприемачество.</p> <p>И двата стандарта могат да бъдат използвани за създаване на отчети, които допринасят за прозрачността и отчетността на предприятията.</p>	<p>GRI е конкретен набор от стандарти за отчитане на устойчивостта, докато ESG е по-широка концепция, обхващаща множество фактори, които оценяват устойчивостта на предприятието.</p> <p>GRI се съсредоточава по-специфично върху отчитането и отчетността, докато ESG включва оценка и управление на риска, както и интегрирането на етични принципи в бизнеса.</p>

Източник: собствена интерпретация

В таблица 2 е изведена схемата в индикатори за оценяване на GRI (Ferrovia, 2022).

Таблица 2. GRI Индекс таблица

Значими теми	GRI Стандарт
Универсални стандарти GRI 2	GRI 2-1 Информация за организацията
	GRI 2-2 Дружества, включени в доклада за устойчиво развитие
	GRI 2-3 Период на доклада, честота на докладване, контактна информация
	GRI 2-4 Препубликуване и актуализация на данни за предишни периоди
	GRI 2-5 Услуги по предоставяне на независима външна увереност
	GRI 2-6 Дейности, верига за създаване на добавена стойност и други бизнес отношения
	GRI 2-7 Служители
	GRI 2-8 Служители, които не са пряко наети от фирмата
	GRI 2-9 Управленска структура и състав на ръководния съвет
	GRI 2-10 Номиниране и подбор на ръководния съвет
	GRI 2-11 Председател на най-висшия ръководен орган
	GRI 2-12 Роля на най-висшия ръководен орган при надзора на управлението на въздействията
	GRI 2-13 Делегиране на отговорност за управление на въздействията

	GRI 2-14 Роля на най-висшия ръководен орган при отчитане на устойчивостта
	GRI 2-15 Конфликт на интереси
	GRI 2-16 Споделяне на критични опасения с ръководния съвет
	GRI 2-17 Колективни познания на висшия ръководен съвет
	GRI 2-18 Оценка на представянето на висшия ръководен съвет
	GRI 2-19 Политика за възнагражденията
	GRI 2-20 Процес по определяне на възнагражденията
	GRI 2-21 Годишен общ коефициент на компенсациите
	GRI 2-22 Стратегия за устойчиво развитие
	GRI 2-23 Основни политики, следвани в компанията
	GRI 2-24 Внедряване на политики в компанията
	GRI 2-25 Процеси за ограничаване на негативните въздействия
	GRI 2-26 Механизъм за подаване на сигнали
	GRI 2-27 Спазване на нормативната уредба
	GRI 2-28 Членства в организации
	GRI 2-29 Ангажиране на заинтересованите страни
	GRI 2-30 Колективни трудови договори
Универсални стандарти GR 3	GRI 3-1 Процес за определяне на значимите теми
	GRI 3-2 Матрица на съществеността
Значими теми	GRI Стандарт
	GRI 201 Икономическо представяне
	3-3 Управление на значимите теми
	201-1 Генерирана и разпределена пряка икономическа стойност
	201-2 Финансови последици и др. рискове и възможности, свързани с изменението на климата
	201-3 Задължения по планове с дефинирани доходи и други пенсионни планове
	201-4 Финансова помощ, получена от правителството
Дигитално приобщаване и покритие	GRI 203 Непреки ефекти от дейността на компанията за икономиката
	3-3 Управление на значимите теми
	203-1 Инвестиции в инфраструктура и услуги
Развитие на иновации	203-2 Значителни непреки икономически въздействия
Корпоративно управление	GRI 205 Борба с корупцията
	3-3 Управление на значимите теми
	205-1 Дейности, оценени като рискови, що се отнася до корупционни практики

Защита на правата на човека	205-2 Комуникация и обучения за политиките и процедурите за борба с корупцията
	205-3 Потвърдени случаи на корупция и предприети действия
Климатични промени	GRI 302 Консумация на енергия
	3-3 Управление на значимите теми
	302-1 Консумация на енергия в организацията
	302-2 Консумация на енергия извън организацията
	302-3 Енергиен интензитет
	302-4 Намаляване на потреблението на енергия
	302-5 Намаляване консумацията на енергия за продуктите и услугите на компанията
Климатични промени	GRI 305 Въздействие върху емисиите
	3-3 Управление на значимите теми
	305-1 Директни емисии на парникови газове (Scope 1)
	305-2 Индиректни емисии на парникови газове (Scope 2)
	305-3 Други индиректни емисии на парникови газове (Scope 2)
	305-4 Интензивност на емисиите на парникови газове
	305-5 Намаляване на емисиите на парникови газове
	305-6 Емисии, нарушаващи озоновия слой
305-7 Емисии от азотни оксиди (NOx), серни оксиди (SOx) и др. съществени замърсители	
Управление на отпадъците и кръгова Икономика	GRI 306 Отпадъци
	3-3 Управление на значимите теми
	306-1 Генериране на отпадъци и значителни въздействия, свързани с отпадъците
	306-2 Управление на значителни въздействия, свързани с отпадъците
	306-3 Генерирани отпадъци от дейността
	306-4 Предадени за рециклиране отпадъци
	306-5 Отпадъци, насочени към депониране
Здраве и безопасност на работното място	GRI 403 Здравословни и безопасни условия на труд
	3-3 Управление на значимите теми
	403-1 Система за управление на здравето и безопасността при работа
	403-2 Идентифициране на опасностите, оценка на риска и разследване на инциденти
	403-3 Служби по трудова медицина
	403-4 Ангажимент на служителите, консултации и комуникация, свързани със здравни и безопасни условия на труда
	403-5 Обучения по здраве и безопасност на

	работното място
	403-6 Насърчаване на здравето на служителите
	403-7 Предотвратяване и смекчаване на въздействията върху здравето и безопасността при работа, пряко свързани с бизнес отношенията
	403-8 Служители, обхванати от Системата за управление на ЗБУТ
	403-9 Наранявания, свързани с работата
	403-10 Влошено здраве, свързано с работния процес
Трудови практики и развитие на служителите	GRI 404 Обучение и образование
	3-3 Управление на значимите теми
	404-1 Среден брой часове за обучение на служител (годишно) и разбивка по пол
	404-2 Програми за развитие на знанията и уменията на служителите
	404-3 Процент служители, редовно включени в прегледи на представянето
Разнообразие и приобщаване	GRI 405 Многообразие и равни възможности
	3-3 Управление на значимите теми
	405-1 Многообразие в управленския съвет и сред служителите
Защита на правата на човека	405-2 Съотношение между основната заплата и възнаграждението на жените и мъжете
	GRI 406 Недопускане на дискриминация
	3-3 Управление на значимите теми
	406-1 Случаи на дискриминация и предприети коригиращи действия
Достъпност на продуктите и услугите, отговорност към клиента	GRI 416 Здраве и безопасност на клиентите
	3-3 Управление на значимите теми
	416-1 Оценка на въздействието на продукти и услуги върху здравето и безопасността
	416-2 Случаи на несъответствие по отношение на въздействието на продуктите и услугите върху здравето и безопасността
Киберсигурност и защита на личните данни	GRI 418 Управление на поверителността на клиентите
	3-3 Управление на значимите теми
	418-1 Обосновани жалби относно засягане на информация и загуби на клиентски данни, нарушаващи неприкосновеността на клиента

Източник: *Ferrovial. (2022). Ferrovial Integrated Annual Report 2022: GRI standards Indicators. Retrieved from ferrovial.com: <https://informeanualintegrado2022.ferrovial.com/en/appendix/gri-standard-indicators/>*

Всичко подчертано в настоящото изследване потвърждава тезата, че ESRS е неделима част от счетоводната система на предприятията от обществен интерес, като ги подготвя да отговарят на съвременните предизвикателства и възможности в областта на устойчивото управление и инвестиране.

Следователно може да се обобщи, че социалната отчетност и начините, по които СИС допринася за управлението на социалните и екологичните аспекти на предприятието, са от съществено значение за изграждането на устойчиви и отговорни бизнес практики. В следващия анализ се акцентира върху някои от тези аспекти:

- *Отчитане на корпоративната социална отговорност (КСО).* СИС изпълнява ключова роля в отчитането на социалната отговорност на предприятието, като осигурява механизми за събиране, обработка и докладване на информация за социалните и екологичните аспекти на бизнес операциите. Това включва отчитане на социалните програми и инициативи, управление на въглеродния отпечатък, опазване на природните ресурси и други аспекти, които имат въздействие върху обществото и околната среда.
- *Интеграция на социалните и екологичните аспекти във финансовото отчитане.* СИС служи за интегриране на социалните и екологичните аспекти във финансовото отчитане на предприятието. Това включва отчитане на социалните разходи и инвестиции, екологичните разходи и инвестиции, както и въздействието им върху финансовите резултати на предприятието.
- *Измерване на социалните и екологичните ефекти.* Счетоводството предоставя инструменти и методи за измерване на социалните и екологичните показатели на предприятието, което позволява на ръководството да оцени въздействието на бизнес операциите върху обществото и околната среда. Това включва измерване на социалния принос към обществото, нивото на замърсяване на околната среда, емисиите на въглероден диоксид и други параметри, които са от значение за устойчивото развитие на бизнеса.
- *Отчитане стойността за заинтересованите страни.* СИС помага на предприятието да отчита добавената стойност, която създава за различните заинтересовани страни - клиенти, служители, акционери, общество и околната среда. Това включва отчитане на социалните и екологичните ползи за тези заинтересовани страни и управлението на въздействието на бизнеса върху тях.
- *Стратегическо планиране и управление на рисковете.* СИС също помага за стратегическото планиране и управлението на рисковете във връзка със социалните и екологичните аспекти на публичното предприятие. Това включва идентифициране на социалните и екологичните рискове, оценка на тяхното потенциално въздействие върху бизнеса и разработване на стратегии за тяхното управление и намаляване.

Изброените аспекти безспорно показват как СИС изпълнява централна функция в управлението на социалните и екологичните аспекти на предприятието и как тя допринася за изграждането на устойчиви и отговорни бизнес практики.

Заклучение

Публичните предприятия, регистрирани на БФБ, играят съществена роля в икономическото и финансовото развитие на страната. Те не само допринасят за привличането на инвестиции, но и задават стандарти за корпоративно управление, прозрачност и отчетност. В този контекст, изграждането на ефективна счетоводна информационна система (СИС) е от ключово значение за поддържане на високи нива на доверие сред инвеститорите и обществото.

Въз основа на извършените проучвания могат да се идентифицират следните специфични характеристики на счетоводството за тези предприятия: 1) инвестиционната привлекателност на предприятията от обществен интерес зависи в голяма степен от надеждността, достоверността, яснотата и точността на финансовата информация, която те предоставят. Прозрачността в отчетността е от съществено значение за инвеститорите и другите заинтересовани страни. Регулаторният надзор и контрол, от своя страна, гарантират, че предприятията спазват установените стандарти и норми, което укрепва доверието в пазарната система. 2) Реагирането на обществените очаквания е друг важен аспект, който изисква от публичните предприятия, регистрирани на БФБ да бъдат отговорни и да съобразяват своите действия с интересите на обществото. Това включва не само прецизна финансова отчетност и прозрачност, но и съблюдаване на етичните норми, които са фундаментални за тяхната репутация и дългосрочен успех. Етиката в рамките на счетоводната система е определяща в поддържането на високи професионални стандарти. 3) Екологичната и социална отговорност също заемат важно място в дейността на предприятията от обществен интерес. При съвременните условия, в които осъществяват своята дейност тези предприятия, устойчивото развитие и социалната ангажираност са не само морални задължения, но и фактори, които значително влияят на инвестиционната привлекателност и общественото мнение. Адекватното отчитане на екологичните и социални аспекти ги подпомага в процеса на демонстриране на своята ангажираност към устойчивото развитие и обществена отговорност.

В заключение може да се подчертае, че ефективната и ефикасна счетоводна информационна система е от съществено значение за устойчивостта и успеха на публичните предприятия, регистрирани на БФБ. Чрез поддържане на високи стандарти за прозрачност, етика, екологична и социална отговорност тези предприятия привличат и задържат инвеститори, като същевременно допринасят за икономическото развитие и стабилност на страната. В дългосрочен план това ще доведе до повишаване на доверието в инвестиционната среда и ще подкрепи устойчивото развитие на българската икономика.

Използвани източници

- Alawaqleh, Q. A.-S. (2017, 10 (6)). The Relationship between Accounting Information Systems and Making Investment Decisions in the Industrial Companies Listed in the Saudi Stock Market. *International Business Research*, 199-211.
- Ferrovial. (2022). *Ferrovial Integrated Annual Report 2022: GRI standards Indicators*. Извлечено от ferrovial.com: <https://informeanualintegrado2022.ferrovial.com/en/appendix/gri-standard-indicators/>

- Вейсел, А. (<https://www.ides.bg/%D0%B5-%D1%81%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5/2023/%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%B9-2/%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B8-%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D0%BE%D1%82%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD> 2023, бр. 2 г.). Актуални аспекти на отчитането и увереността във връзка с устойчивостта. *ИДЕС*, стр. 1.
- ЕС. (22 6 2020 г.). *Регламент (ЕС) 2020/852 на Европейския парламент и на Съвета от 18 юни 2020 година за създаване на рамка за улесняване на устойчивите инвестиции и за изменение на Регламент (ЕС) 2019/2088*. Извлечено от <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=celex:32020R0852>
- ЕС. (15 7 2022 г.). *Делегиран регламент (ЕС) 2022/1214 на Комисията от 9 март 2022 година за изменение на Делегиран регламент (ЕС) 2021/2139 по отношение на икономическите дейности в някои сектори на енергетиката и на Делегиран регламент (ЕС) 2021/2178*. Извлечено от: по отношение на специфичното публично оповестяване на информация за тези икономически дейности: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A32022R1214>
- Закон за счетоводството. В сила от 01.01.2016 г. Обн. ДВ. бр.95 от 8 Декември 2015г. (изм. и доп. ДВ. бр.105 от 19 Декември 2023 г.).
- Сикела, Й. (28 ноември 2022 г.). *Съветът дава окончателно зелена светлина на директивата относно отчитането на предприятията във връзка с устойчивостта*. Извлечено от Европейски съвет, Съвет на Европейския съюз: <https://www.consilium.europa.eu/bg/press/press-releases/2022/11/28/council-gives-final-green-light-to-corporate-sustainability-reporting-directive/>

